

EIERSKAPSMELDING FOR TYNSET KOMMUNE

Vedtatt av kommunestyret 31.10.2013

Innhold

Del 1

Inneholder en beskrivelse av de viktigste selskapene der Tynset kommune har eierinteresser. Hvert enkelt selskap beskrives etter følgende mal:

- *Bedriftens viktigste virksomhet – formål*
- *Eierskap og styring*
- *Eierskapsstrategi*

Følgende selskaper er vurdert:

- *Meskano AS*
- *Nord-Østerdal kraftlag SA*
- *Fjellregionen IKS (FARTT)*
- *Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS*
- *FIAS AS*
- *Alvdal skurlag AS*
- *Kvikne-Rennebu kraftlag SA*

Del 2

Prosesser Tynset kommune må gjennomføre ved etablering, drift, kontroll og eventuell avvikling av selskaper der kommunen er medeier.

Del 3

Beskrivelse av ulike aktuelle selskapsformer som kan benyttes ved etablering av selskaper.

Del 1 Selskaper der Tynset kommune har eierinteresser

Meskano AS

Bedriftens viktigste virksomhet – formål

Meskano AS ble etablert i 2008, når selskapene ARBO og Tusenben AS fusjonerte.

Meskano AS er en attføringsbedrift med målsetting om å bistå deltakerne med å virkeliggjøre en aktiv verdiskapende tilværelse.

Bedriften skal drive avklaring, opplæring, kvalifisering og formidling av personer fra passive ordninger til et ordinært arbeidsmarked eller utdanning og sørge for etablering og drift av varig tilrettelagt arbeid.

Bedriften er godkjent som tiltaksarrangør i NAV. Dette gjelder tiltakene:

- Avklaring i skjermet virksomhet
- Arbeidspraksis i skjermet virksomhet
- Arbeid med bistand
- Kvalifisering i arbeidsmarkedsbedrift
- Tilrettelagt arbeide i arbeidsmarkedsbedrift
- Varig tilrettelagt arbeide

Eierskap og styring

Meskano AS har 1060 aksjer, hver pålydende kr 100.

Aksjene fordeler seg på følgende måte:

Tynset	1000 aksjer
Os	12 aksjer
Tolga	12 aksjer
Alvdal	12 aksjer

Folldal 12 aksjer

Rendalen 12 aksjer

Tynset kommunes eierandel blir dermed 94,3 %

Meskano har et styre på 5 medlemmer. Tre av styremedlemmene velges av Tynset kommune. Ett av medlemmene velges av de andre eierkommunene og ett medlem er ansattrepresentant.

Generalforsamlingen utgjøres av ordførerne i eierkommunene. Generalforsamling holdes innen utløpet av juni måned.

Utover de møter som er regulert av selskapets vedtekter, er det kontakt mellom selskapet og eierne ved behov. Det kan for eks. være når det skjer store endringer i bedriftens rammebetingelser som følge av endringer i NAVs regelverk eller dersom det oppstår hendelser der eier bør varsles i forhold til HMS-regelverket. Pga Tynset kommunes dominerende eierandel, hender det at bare Tynset kommune varsles ved slike hendelser.

Meskano er et aksjeselskap. Det betyr at styret er øverste forvaltningsorgan i forhold til driften av selskapet. Eierne må utøve sitt eierskap gjennom generalforsamlingen. Det er generalforsamlingen som velger styret.

Eierskapsstrategi

Meskano AS er en betydelig bedrift i Tynset kommune. Den medvirker til å oppfylle kommunens behov for å kunne tilby arbeidsplasser til personer som av ulike årsaker har problemer med å få innpass i det ordinære arbeidsmarkedet.

Tynset kommunes svært dominerende eierandel i selskapet tilsier at det bør være tett kontakt og god informasjonsflyt mellom eier og selskap. Dette er også situasjonen i dag, og det foreslås ingen endringer i eierstrategi for Tynset kommune i forhold til Meskano AS.

Nord-Østerdal kraftlag SA (NØK)

Bedriftens viktigste virksomhet:

Fra NØKs vedtekter, §3:

«Kraftlagets hovedformål er energiforsyning og hva som står i forbindelse med dette, samt bidra til annen verdiskapning i Nord-Østerdal».

Eierskap og styring

Pr. 31.12.11 hadde Tynset kommune 2274 aksjer i NØK. Bokført verdi av disse aksjene var 113 700 kr.

Styret i NØK har 5 til 7 medlemmer. 4 medlemmer velges av årsmøtet, og ett styremedlem velges av de kommunevalgte medlemmene i årsmøtet.

Før hvert årsmøte holdes det særsmøter i kommunene Os, Tolga, Tynset, Alvdal, Folldal, Rendalen og del av Sollia i Stor-Elvdal kommune der det velges én representant for hver påbegynte 3000 andeler innbetalt til kommunen.

Årsmøtet er NØKs høyeste organ.

Valgordningen med særsmøter i de ulike kommunene der NØK er den naturlige leverandøren av strøm sikrer at alle kommuner der NØK er den naturlige nettleverandøren får en forholdsvis lik representasjon i årsmøtet.

I tillegg til representantene som velges i særsmøtene velger hver av kommunene Tolga, Os, Tynset, Alvdal, Folldal, Rendalen og Stor-Elvdal en årsmøterepresentant hver, med varamedlem. De fleste kommuner velger en politiker som sin representant, ofte ordføreren.

Det er nå nedfelt i NØKs vedtekter at selskapet i tillegg til å sørge for energiforsyning, skal bidra til annen verdiskapning i Nord-Østerdal.

NØK har sitt hovedkontor på Tynset. Selskapet leverer viktige tjenester til befolkningen og næringslivet i Nord-Østerdal og er med sine økonomiske ressurser en viktig aktør innen utleie av næringslokaler og leiligheter, og kan også være en viktig aktør ved større byggeprosjekter.

Kontakten mellom Tynset kommune og NØK er god. Dette gjelder spesielt i forhold til NØK og datterselskapet «NØK energi og eiendom».

Eierskapsstrategi

Tynset kommune har ingen formelle styringsmuligheter overfor NØK, bortsett fra på årsmøtet, der alle representanter har én stemme, uansett antall andeler. Tynset kommunes mulighet til å påvirke NØK til å fatte beslutninger som er i tråd med kommunens ønsker, ligger først og fremst i at både administrativ og politisk ledelse i kommunen har god dialog med NØK. Begge instanser ønsker vekst og næringsutvikling i Nord-Østerdal.

Tynset kommune er tilfreds med NØK som samfunnsaktør i Nord-Østerdal, og vil ikke anbefale noen endringer i NØKs drift eller valg av satsingsområder på det nåværende tidspunkt.

IKT Fjellregionen IKS - (FARTT)

FARTT eies av de fem kommunene Folldal, Alvdal, Rendalen, Tolga og Tynset.

Bedriftens viktigste virksomhet

De fem kommunene som eier FARTT har overlatt drift av sine IKT-enheter til selskapet.

I selskapsavtalen til FARTT står det bl.a.:

«Selskapet skal utvikle og etablere tekniske løsninger, samt drifte systemer for informasjons- og kommunikasjonsteknologi i eierkommunene på de områder der dette er kostnadseffektivt.

Selskapet skal på vegne av eierne være juridisk avtalepart overfor leverandører i den hensikt å oppnå rabatter og storkundefordeler.

Selskapet skal utvikle kompetanse på bruk av felles applikasjoner, tilby eierne brukerstøtte og tilpasninger til valgte systemer.

I den grad eierkommunene har samarbeidsrelasjoner som ønsker tilgang til systemer som driftes av IKSet, kan selskapet selge tjenester til disse.»

Eierskap og styring

FARTT har fem kommuner som eiere. Hovedkontoret er på Tynset, og daglig leder er ansatt i Tynset kommune, men leies ut til selskapet i 100% stilling.

Styret har fem medlemmer, der én velges fra administrasjonen i hver av de fem kommunene. Det er styremøte hver måned.

Representantskapet består av ordførerne i de fem kommunene. Dette møtes to ganger pr. år.

Hyppe (månedlige) styremøter bidrar til god kontakt mellom daglig leder og styremedlemmene.

Eierskapsstrategi

Det er god dialog mellom daglig leder og styremedlemmene og mellom daglig leder og Tynset kommune. Det anbefales ingen endringer på administrativt nivå mellom Fartt og Tynset kommune.

Midt-Hedmark brann- og redningsvesen IKS (MHBR)

Bedriftens formål

Forvalte brann- og redningstjenesten på vegne av eierne. Har ansvar for brannforebyggende arbeid, opplæring, kontroll av piper og ildsteder samt feiing.

Fra selskapsavtalen §4 – Selskapets formål:

.....løse deltakerkommunenes lovpålagte oppgaver som:

- Ulykkes- og katastrofesituasjoner som brann, redning, drukning og akutt forurensning.
- Nødalarmtjenester (110).
- Feiing og tilsyn med fyringsanlegg.
- Aktivt arbeid med forebyggende tiltak mot brann og ulykker.
- Aktivt salg av tjenester knyttet til forebygging og beredskap.

Eierskap og styring

MHBR ble etablert 1. juli 2005 og eies av de ti kommunene Elverum, Engerdal, Trysil, Stor-Elvdal, Våler, Tynset, Folldal, Rendalen, Tolga og Alvdal. Tynset kommune står registrert med en balanseført verdi i selskapet på kr 840 000, som tilsvarer verdien av det utstyret Tynset kommune gikk inn i selskapet med ved etableringstidspunktet. Eierandelen er på 9,9%. Representantskapet er selskapets øverste myndighet. Det har 21 medlemmer, hvorav to oppnevnes av Tynset kommune.

Representantskapet velger ti styremedlemmer med personlige varamedlemmer. Styret skal ha 12 medlemmer, der hver eierkommune velger ett medlem. I tillegg har de ansatte to styremedlemmer.

Eierskapsstrategi

Selskapet utfører svært viktige, lovpålagte tjenester for deltakerkommunene. Det er viktig at kommunene velger medlemmer til styret med kompetanse som selskapet har nytte av. Noen kommuner oppnevner politikere til styret, mens andre oppnevner folk fra næringslivet i kommunene. Selskapet opplyser at noen, men ikke alle, kommuner gjør henvendelser til selskapet og kartlegger behovet for kompetanse før styremedlemmer velges.

MHBR råder totalt sett over store økonomiske ressurser, tilført fra eierkommunene. Det er derfor like viktig som å oppnevne personer til styret som selskapet har nytte av, at kommunene har representanter i styret som påser at selskapets ressurser brukes mest mulig fornuftig og kostnadseffektivt.

Det er god kommunikasjon og dialog mellom MHBR og Tynset kommune. Det foreslås ingen endringer med hensyn til måten det samarbeides og informeres på, på det nåværende tidspunkt.

FIAS AS

Bedriftens viktigste virksomhet – formål

FIAS AS skal ivareta eierkommunenes lovpålagte oppgaver innen renovasjon, samt avfallhåndtering og avfallsbehandling, og selskapet har en eksklusiv rett og plikt til å utføre disse oppgavene. FIAS utfører i tillegg oppgaver som ligger utenfor eierkommunenes lovpålagte oppgaver. Dette er konkurranseutsatt næringsvirksomhet.

Eierskap og styring

FIAS er stiftet av kommunene Holtålen, Røros, Os, Tolga, Tynset, Alvdal, Folldal, Engerdal, Rendalen og Stor-Elvdal.

FIAS er et aksjeselskap. Bedriften har sitt hovedkontor i Tolga kommune.

Generalforsamlingen er selskapets øverste organ, og det er denne som velger styre og revisor.

Eierskapsstrategi

De tjenestene som FIAS utfører for kommunene skal prises ut fra selvkostprinsippet. Det er derfor viktig for eierne å kjenne selskapets økonomiske strategi framover. Kommunene har tidligere mottatt en forvaltningsrevisjonsrapport der det ble anbefalt at eierne gir tydeligere signaler om sitt eierskap enn det som har vært tilfelle til nå.

Tynset kommune må forutsette at de samme verdier og arbeidsrettslige avtaler legges til grunn for de ansatte i selskapet som det som er vanlig for ansatte i kommunen.

Det er positivt at selskapet har rutine for å sende ut en utvidet årsrapport til eierkommunene fire uker før ordinær generalforsamling. Det gjennomføres eiermøter hver høst.

Det er god kontakt og kommunikasjon mellom selskapet og Tynset kommune (eierkommunene). Det anbefales ingen endring av rutiner i forhold til kommunikasjonen mellom selskapet og Tynset kommune på det nåværende tidspunkt.

Alvdal Skurlag AS

Bedriftens viktigste virksomhet – formål

Bedriften ligger i Alvdal kommune, og virksomheten består i produksjon av trebaserte produkter samt salg av byggevarer.

Eierskap og styring

Alvdal Skurlag endret i 2012 selskapsform fra andelslag til aksjeselskap.

Tynset kommune har 171 aksjer i Alvdal Skurlag AS. Det er de senere årene utbetalt kr 25 pr andel/aksje i selskapet.

Eierskapsstrategi

Drift av selskaper som Alvdal Skurlag ligger utenfor de oppgaver som kommuner skal eller må utføre. Det er derfor naturlig å vurdere om det er hensiktsmessig at Tynset kommune har eierandeler i Alvdal Skurlag. Eierandelen kommunen har i skurlaget utgjorde en bokført verdi pr. 31.12.2011 på 17 100 kr, og 171 aksjer utgjør en eierandel på 0,25 %.

Så lenge Alvdal Skurlag AS har god økonomi vurderes det som aktuelt at Tynset kommune inntil videre beholder sin begrensede eierandel i bedriften.

Kvikne-Rennebu kraftlag SA (KRK)

Bedriftens viktigste virksomhet – formål

Selskapets formål er energiforsyning og hva som står i forbindelse med dette.

Eierskap og styring

Selskapet har et styre med seks medlemmer. Selskapets øverste organ er Rådet, som totalt har 14 medlemmer. Kommunene Rennebu og Tynset har to medlemmer hver. I tillegg er andelseierne representert med totalt 10 medlemmer, der åtte velges fra Rennebu og to velges fra Tynset.

Eierskapsstrategi

Det er naturlig at Tynset kommune har eierandeler og er representert i rådet for selskapet, som leverer en viktig tjeneste til en andel av kommunens innbyggere. Tynset kommune hadde pr 31.12.2011 160 andeler i KRK, til en bokført verdi av kr 16 000.

KRK er en viktig samarbeidspartner for Tynset kommune. KRK har også stor betydning for lag og foreninger i kommunen. Spesielt på Kvikne er kraftlaget i mange sammenhenger en god samarbeidspartner og sponsor.

Tynset kommune ser ingen grunn til å endre noe på sine relasjoner til eller eierforhold i KRK. Selskapet endret i 2012 sin selskapsform fra A/L til SA.

Del 2 Kommunens utøvelse av eierskap i framtiden

Allment

Når kommunestyret som kollegialt organ velger å organisere deler av sin virksomhet som egne juridiske enheter, må de styringslinjene følges som gjelder for den aktuelle organisasjonsformen, og den lovgivningen som regulerer disse. Når kommunal virksomhet organiseres som selskap, brytes med andre ord den direkte styringslinjen fra kommunestyret til den som daglig leder oppgaveløsningen. Mellom kommunestyret og utfører kommer et styre med en viss selvstendighet i form av et lovbestemt ansvar og myndighet, og et vedtektsbestemt hovedoppdrag (formål). Kommunestyrets kontroll og innflytelse blir dermed begrenset og indirekte. Når selskapet eies av flere er det dessuten flere som skal være med og bestemme. For å kunne forholde seg til dette på en konstruktiv måte anses det viktig at kommunen utreder, vurderer og tar stilling til en rekke spørsmål før det foretas valg av eventuell selskapsform.

For å få til et aktivt eierskap er det av betydning at kommunestyret har en felles forståelse av hvorfor kommunen eier aksjer, deltar i interkommunale selskaper eller har etablert kommunale foretak. Tynset kommune bør velge å følge KS sine anbefalinger slik at politiske, allmenne diskusjoner om eierskap tas i kommunestyret med hele kommunens tjenesteproduksjon som tema. Aktuelle oversikter over kommunens deltagelse i selskaper, kommunale foretak og interkommunalt samarbeid bør gjennomgås årlig i god tid før prosessene med kommunens ordinære budsjettarbeid starter.

Et grunnleggende premiss for kommunal eierskapspolitikk bør være at den legger til grunn de samme hensyn som gjelder for kommunal forvaltning for øvrig. Åpenhet, forutsigbarhet og effektivitet kan være stikkord for en slik prosess.

Tynset kommune ønsker å tilby kvalitativt gode og samtidig kostnadseffektive tjenester til sine innbyggere. Disse ambisjonene bør legges til grunn dersom Tynset kommune ønsker å vurdere andre organisasjonsformer enn de tradisjonelle.

Prosesser før etablering av nye selskap

For at selskapsorganiseringen skal bli vellykket anbefales det at kommunestyret har god kjennskap til:

- Hvilke oppgaver selskapet skal ha, og hvilke (lov-)rammer som gjelder for disse
- Hvilke økonomiske konsekvenser som følger av etableringen
- Hvordan selskapets resultater eller måloppnåelse kan vurderes
- Hvilke forventninger kommunen har til rapportering og dialog

I tillegg til disse spørsmålene må kommunestyret veie fordeler og ulemper ved ulike organisasjonsformer opp mot hverandre for å komme fram til en løsning som både ivaretar faglige og økonomiske interesser, og som ivaretar behovet for styring og kontroll. For en liten kommune er det krevende å følge opp ulike selskaper. Samtidig kan en organisering som selvstendig selskap likevel være hensiktsmessig i noen tilfeller. Fordelene ved en slik organisering bør veie tydelig tyngst før et slikt valg foretas.

Som hovedregel bør det gjelde at oppgaver som er tillagt kommunen primært bør løses lokalt. Der det er klare fordeler ved å velge en annen organisering er det først og fremst naturlig å søke samarbeid innad i regionen. Først dersom det ikke lar seg gjøre på grunn av manglende fagkompetanse eller oppgavens kompleksitet å løse oppgaven lokalt eller regionalt så bør det søkes samarbeid i et videre perspektiv.

For interkommunale selskaper og aksjeselskaper der en kommune alene eller sammen med andre kommuner eller fylkeskommuner eier alle aksjer gjelder reglene for selskapskontroll i Kommuneloven (lovens § 80). I den grad Tynset kommune deltar i etableringen av selskaper som ikke kan underlegges ordinær selskapskontroll etter Kommunelovens § 80, anbefales det at det inntas i selskapsavtalen at Tynset kommune kan gjennomføre selskapskontroll også i disse selskapene med den innsynsretten med videre som følger av lov og forskrift.

Evaluering av valgt selskapsform

Som hovedregel går det fram av selskapsavtalen for det enkelte selskap hva som kreves for å endre organisasjonsform. Det er representantskapet/generalforsamlingen som er det operative organet til kommunen som eier. Uavhengig av dette kan kommunestyret til enhver tid diskutere hvordan valgte organisasjonsformer fungerer ut fra oppgavene som skal løses, gjeldene rammer og kommunens og selskapenes mål. Dersom kommunestyret ønsker å endre selskapsform eller trekke seg ut av samarbeidet, så må dette meldes inn til de valgte eierorganene i selskapene etter de regler som gjelder for det enkelte selskapet.

Rolleavklaring for utøvelse av eierskap

Representantskap/generalforsamling

Som ansvarlig og bevisst eier må kommunen ha definert formålet med selskapet gjennom

vedtektene/selskapsavtalen, og gi målsettinger gjennom generalforsamlingen/representantskapet. Eierskapsrepresentantene skal ivareta kommunens interesser og har myndighet til å stemme på generalforsamlingen/representantskapsmøtene. Når selskapets organisering, formål og retningslinjer foreligger, skal Tynset kommune – som en bevisst eier - opprette en distanse til ledelsen, styret og den daglige driften av virksomheten. Ledelsen i selskapet skal forholde seg til styret og ikke til eierne.

KS anbefaler:

- Kommunestyret gir signaler til sine representanter i det operative eierorganet – disse representerer kommunestyrets flertall og skal stemme likt.

Ulike eiere kan ha ulik oppfatning av hva som er målet med deres eierskap. Eierne kan ut fra dette gi uklare eller ulike politiske styringssignaler til selskapet gjennom det operative eierorganet. Dette fører til at selskapet kan få vage eller uklare rammer for driften. Det er i selskapets egen interesse at strategiske beslutninger er godt forankret hos eierne. Likevel kan uklare styringssignaler føre til mangelfull måloppnåelse. Et entydig formål, forståelse for hensikten med selskapet og god dialog mellom eierne kan virke forebyggende.

Styret

Forvaltningen av selskapet ligger til styret, og ikke til eierne av selskapet. Dette er hjemlet i både kommuneloven (kapittel 11), IKS-loven og aksjeloven.

Styret i selskapet er valgt av eierne til å forvalte denne tjenesten på deres vegne. Styret er ansvarlig for at selskapet forvaltes lojalt i samsvar med formålet med etableringen av selskapet.

Normalt vil det være mange som har interesser i et selskap. Både ansatte, eiere, kunder, leverandører og andre har forventninger til hva selskapet skal gjøre i enkeltsaker eller hvilket fokus selskapet allment skal ha. Om et styremedlem går i styremøte som ”representant” for en særinteresse, så har vedkommende misforstått sin rolle. Styret skal ta hensyn til alle interessentene til selskapet i sine totalvurderinger, og styremedlemmene skal alltid ha ett mål for øye: Det beste for selskapet.

Tynset kommune ønsker å synliggjøre noen allmenne forholdsregler og tips til styremedlemmer. Disse er:

- Styret skal forvalte verdiene i selskapet, ha tilsyn med daglig leder og organisasjonen, sette mål for virksomheten og legge planer for utviklingen av virksomheten.
- Styret skal ha oppmerksomheten rettet mot selskapets interesser. Lojalitet til særinteresser kan medføre inhabilitet. Etter at en sak er ferdigbehandlet i styret, skal styremedlemmene være lojale overfor beslutningen.
- Styret fungerer som et team der selskapet står i fokus i henhold til eiernes strategi for sitt eierskap.
- Rollen som styremedlem er forskjellig fra rollen som folkevalgt. Styrevervet er et frivillig personlig verv.
- Som styremedlem representerer du bare deg selv og skal ivareta selskapet til beste for alle eierne.
- Kunnskap om saker som ikke er ferdigbehandlet og diskusjoner internt i styret forblir interne forhold innad i styret. Det er vanlig at styreleder uttaler seg på vegne av styret

når saker er ferdig behandlet.

- Blir du spurt om å påta deg et styreverv, bør du gjøre deg kjent med virksomheten og hvem som er tiltenkt de andre styreplassene før du takker ja til vervet.

Styret er et kollegium med fellesansvar for å fremme selskapet interesser. Det er ikke en samling enkeltindivider som skal ivareta særinteresser. Likevel har styremedlemmene en personlig ansvarsrisiko; Om erstatning – se aksjelovens § 17-1: ”Selskapet kan kreve at styremedlemmene, medlemmer av bedriftsforsamlingen, daglig leder, aksjeeiere, revisor eller granskere erstatter tap som de forsettelig eller uaktsomt har voldt det under utførelsen av sin oppgave.” Dette betyr at styremedlemmer (personlig) kan bli erstatningspliktige dersom de har utvist uaktsomhet eller forsett.

Valg av styremedlemmer

For selskaper er det generalforsamlingen/representantskapet som velger styret. (Når det gjelder kommunale foretak er det egne regler i kommuneloven om valg av styre). For offentlig eide selskaper gjelder reglene om kjønnsbalanse i styret. Reglene gjelder også for valg av varamedlemmer.

I Ot.prp nr 50 (2008 – 2009) Om lov om endringer i forvaltningsloven la Regjeringen opp til en innskjerping av habilitetskravene for offentlige tjenestemenn og folkevalgte som også er leder eller medlem av styre eller bedriftsforsamling i offentlige heleide selskaper. Lovforslaget var et ledd i arbeidet med å fremme tillitsskapende forvaltning. Regjeringen ønsket ikke at endringene i loven skulle medføre at kommunene må endre sammensetningen av styret midt i kommunestyreperioden, og de foreslo derfor at endringen skulle tre i kraft etter kommunevalget 2011.

I Tynset kommune foretas i hovedsak alle valg av representanter for kommunen i en egen sak rett etter at et nytt kommunestyre har konstituert seg. Kommunestyret bør ut fra dette ha vurdert hvilke kriterier som bør legges til grunn ved valg av representanter til styret og bedriftsforsamlinger i offentlig eide selskaper før hvert enkelt kommunevalg.

Kontrollutvalgets rolle

Kontrollutvalgets rolle er nærmere bestemt i kommunelovens §§ 77 og 80. Kontrollutvalget vil i rammen av en selskapskontroll også kontrollere om den som utøver kommunens eierinteresser i selskaper gjør dette i samsvar med kommunestyrets vedtak og forutsetninger (eierskapskontroll).

Rapportering og involvering

For kommunen som eier er det av interesse å kunne gi innspill eller føringer til den eller de som representerer kommunestyret som kollektivt organ i representantskapsmøte / generalforsamling for å sikre seg at kommunens formål med eierskapet blir ivarettatt. Det vil være naturlig at det, alt etter selskapets formål og kommunens eierandel, vil være ulike behov for å gi innspill til eiermøter for de ulike selskapene. Denne eiermeldingen beskriver i «Del 1» hvilke konkrete forventninger som ligger til det enkelte selskap.

Forventningene som Tynset kommune retter mot det enkelte selskap er i noen grad også

styrt av i hvilken grad tjenestene som er organisert i selskap gir:

- politisk handlingsrom til kommunen (hvilke rammer aktuell særlover gir)
- direkte berører innbyggerne
- økonomiske konsekvenser

I ”Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse” fra november 2006 (www.nues.no) anbefales det at styret i det enkelte selskap fastsetter retningslinjer for selskapets rapportering, og for selskapets kontakt med aksjeeierne utenfor generalforsamlingen.

Tynset kommune forutsetter at selskapene der kommunen er medeier har nedfelt rutiner for rapportering og informasjon til kommunens kontrollutvalg i sine retningslinjer.

Allment forventer Tynset kommune at all aktivitet som vil få budsjettmessige konsekvenser for kommunen meddeles kommunen i god tid før den ordinære budsjettprosessen starter medio september året før budsjettåret.

Hvordan blir kommunen en god eier?

6 gode råd:

1. Kommunene er gode eiere når de har ryddet i roller og kommunikasjonslinjer internt, utarbeidet strategier for eierskap i selskaper og styrer selskapene sine gjennom deltakelse i generalforsamlingen eller representantskapet.
2. Kommunen er dårlige eiere når de forsøker å styre selskaper gjennom å påvirke enkeltstyremedlemmer. Politisk styring av kommunale selskaper skal være indirekte, og på et overordnet nivå.
3. Folkevalgte har lett for å gå i den fellen at de går inn i ombudsrollen ved utøvelse av eierskap. Opplever man at et selskap har gjort noe galt, ser man det som sitt ansvar å rydde opp. Men har kommunen etablert et selskap må politikerne «holde fingrene fra fatet». Eierstyring skal foregå gjennom generalforsamlingen.
4. Alle kommuner som eier selskaper bør ha en eiermelding. Den bør gi rammer for oppgaver, roller og ansvar for ulike aktører, og inneholde kommunens strategi for sine forskjellige eierposisjoner. Eiermeldingen bør utarbeides sammen med de folkevalgte. Det er også viktig at eiermeldingen ikke blir lagt i en skuff når den er vedtatt. Blir den lagt bort passer det godt å ta den fram igjen etter lokalvalg, når det er mange nye folkevalgte.
5. Det er grunn til å være skeptisk til delt eierskap (offentlig/privat). Dette fordi det offentlige og private ofte har ulikt motiv for eierskapet. Direkte støtte til bedrifter kan ofte være mer hensiktsmessig og ryddig enn å gå inn på eiersiden.

6. Kommunepolitikere bør overlate til styret å uttale seg om tilstanden i kommunalt eide selskaper. Politikerne må bruke generalforsamlingen som arena dersom de ønsker å uttale seg om et selskap.

Del 3 Om ulike selskapsformer

Interkommunalt selskap - IKS

Lov av 29. januar 1999 nr. 6 regulerer rettsområdet for interkommunale selskaper (IKS). Et interkommunalt selskap skiller seg både fra kommunalt foretak og interkommunalt samarbeid etter kommunelovens § 27.

- **Selvstendig rettssubjekt**

IKS er et eget rettssubjekt, som rettslig og økonomisk er skilt fra deltakerkommunene. De har sin egen formue og sine egne inntekter, og svarer selv for sine forpliktelser. Det er selskapet selv som inngår og er part i avtaler og har partsstilling i rettssaker og overfor forvaltningsmyndighetene.

Et særtrekk ved interkommunale selskaper er at hver av deltakerne har et ubegrenset ansvar for en prosent eller en brøkdel av selskapets samlede forpliktelser. Dette skiller interkommunale selskaper fra aksjeselskap, hvor deltakeransvaret er begrenset. Samlet skal deltakernes ansvarsandeler utgjøre selskapets samlede forpliktelser.

- **Representantskapet øverste myndighet**

Selskapets øverste myndighet er representantskapet. Representantskapet er eiernes organ, og deltakerkommunenes eiermyndighet utøves av representantskapet. Dette innebærer at den enkelte deltakerkommune ikke kan utøve eiermyndighet direkte overfor selskapets styre eller administrasjon. Hver deltakerkommune skal ha minst ett medlem i representantskapet. Deltakerkommunene kan gjennom representantskapet treffe vedtak som binder styret, og det kan omgjøre vedtak som styret har truffet.

Ethvert interkommunalt selskap skal ha et styre og en daglig leder som står ansvarlig for forvaltningen av selskapet. Daglig leder ansettes av styret med mindre det er vedtektsfestet at daglig leder skal ansettes av representantskapet.

I forvaltningen av selskapet er styret underlagt representantskapet, og det må følge vedtak og retningslinjer som dette fastsetter. Styrets forvaltningsmyndighet må videre utøves innenfor rammen av selskapets formål, selskapsavtalen og selskapets årsbudsjett.

Aksjeselskap - AS

- **Begrenset ansvar for deltakerne**

Bestemmelsene om aksjeselskap er regulert i aksjeloven av 13. juni 1977 nr. 44. Det viktigste særtrekk ved aksjeselskapsformen er at deltakerne (aksjeeierne) ikke er ansvarlig for selskapets forpliktelser annet enn for innskutt kapital. Et aksjeselskap som ikke er i stand til å oppfylle sine forpliktelser, kan tas under konkursbehandling. Et motstykke til ansvarsbegrensningen er at selskapets eiere ikke rår fritt over selskapets inntekter og formue. Selskapets midler disponeres av selskapets styre og daglig leder. Ønsker kommunen som eier selskapet å ta ut midler, må dette skje etter aksjelovens regler om utdeling av utbytte eller fondsemisjon. Utdeling av utbytte til eierne kan bare foretas etter forslag fra styret og må vedtas av generalforsamlingen.

Et aksjeselskap er et eget rettssubjekt og kan ha en eller flere deltakere. Lovgivningen setter ingen grenser for hvem som kan være deltakere (aksjeeier) i et aksjeselskap. Denne selskapsformen kan derfor være tjenlig dersom man ønsker å ha ulike grupper av eiere eller legge til rette for at flere, både fysiske og juridiske personer, kan være eiere.

Fram til 01.01.2012 var det et krav at aksjekapitalen i et AS måtte være på minimum 100 000 kr. Fra 01.01.2012 er kravet til minimumsbeløp senket til 30 000 kr.

Aksjeselskapets øverste organ er generalforsamlingen. Generalforsamlingen er eiernes organ i selskapet.

- **Styret er øverste forvaltingsorgan, og daglig drift ivaretas av daglig leder**

Styret har det overordnede ansvar for forvaltningen av selskapet. Som hovedregel er det styret som ansetter daglig leder og er dennes overordnede. Daglig leder skal styre selskapet etter de planer, retningslinjer og prinsipper som styret har vedtatt. Eiermyndigheten i denne typen selskap er formalisert slik at myndigheten må utøves gjennom generalforsamlingen. Dette betyr at kommunen som aksjeeier ikke skal intervensere uten at dette skjer i form av en beslutning fra generalforsamlingen. I generalforsamlingen kan eierne gjennom generalforsamlingsvedtak fastsette rammer og gi nærmere regler for styret og daglig leder av selskapet. Det er generalforsamlingen som velger styret.

- **Eierskap utøves gjennom generalforsamlingen**

I generalforsamlingen representeres kommunen ved en fullmektig. I Tynset kommune er generalforsamlingsfullmakten delegert til kommunestyret, som igjen har delegert denne til formannskapet i noen selskaper, og til ordføreren i andre selskaper.

Aksjonæravtaler benyttes ofte for å detaljere forholdet mellom aksjonærene. Aksjonæravtalen kan regulere ulike eierspørsmål så som stemmerett, fordeling av styreplasser, innsynsrett, innskuddsplikt og forkjøpsrett.

En aksjonær har ulike rettigheter i et selskap beroende på hvor stor andel av selskapet vedkommende eier. For kommunen er det derfor viktig at eierandelen er tilpasset kommunens formål med eierskapet. Dersom kommunen har strategiske målsetninger for sitt eierskap bør kommunen ha kontroll med selskapet ved å eie 50 % eller mer av de stemmeberettigede aksjene i selskapet. Dersom kommunen ønsker maksimal frihet over selskapet, bør kommunen eie selskapet fullt ut. Dersom eierskapet er av mer finansiell karakter, er det ikke så betydningsfullt hvor stor andel av selskapet kommunen eier.

Samvirkeforetak - SA

- **Fra Lov om samvirkeforetak:**

«§ 1. Verkeområde

(1) Lova gjeld for samvirkeforetak.

(2) Med samvirkeforetak er meint ei samanslutning som har til hovudformål å fremje dei økonomiske interessene til medlemmane gjennom deira deltaking i verksemda som avtakarar, leverandørar eller på annan liknande måte, og der

1. avkastinga, bortsett frå ei normal forrenting av innskoten kapital, anten blir ståande i verksemda eller fordelt mellom medlemmane på grunnlag av deira andel i omsetninga med samanslutninga, og

2. ikkje nokon av medlemmane har personleg ansvar for skyldnadene til samanslutninga, udelt eller for delar som til saman utgjør dei samla skyldnadene.

(3) Eit samvirkeforetak ligg også føre dersom interessene til medlemmane som nemnt i andre ledd, blir fremja gjennom deira omsetning med eit foretak som samvirkeforetaket eig åleine eller saman med andre samvirkeforetak, medrekna eit sekundærsamvirke etter § 4 andre ledd. Det same gjeld dersom interessene til medlemmane blir fremja gjennom deira omsetning med eit foretak som sekundærsamvirket eig åleine. Kongen kan ved enkeltvedtak i særlege tilfelle godkjenne at det ligg føre eit samvirkeforetak også om interessene til medlemmane blir fremja gjennom deira omsetning med andre samanslutningar enn dei som er nemnde i dette leddet.»

Stiftelser

Stiftelsesloven av 15.06.01 (ikrafttredelse fra 01.01.05) regulerer rettsforholdet for stiftelser. En stiftelse skiller seg fra selskapsformene ved at stiftelsen ikke har noen eiere eller deltakere.

- **Selveiende**

Stiftelsen er selveiende. Når stiftelsen er opprettet har oppretteren eller stifterne ikke lenger

rådighet over formuesverdien som er overført til stiftelsen. Stiftelsen ledes av et styre oppnevnt i tråd med vedtektene i stiftelsen. Stiftelsen må ha et bestemt formål.

En stiftelse vil kunne være en egnet organisasjonsform for løsning av bestemte oppgaver som man ønsker å skille ut og gi full selvstendighet. Siden en stiftelse ikke kan ha eiere, kan en kommune ikke øve innflytelse i stiftelsen på grunnlag av eierskap. Dette kan fremstå som en ulempe ved bruk av stiftelsesformen, men samtidig gi mulighet for å sikre verdier også under skiftende forhold.

Kommunalt foretak, jf Kommunelovens Kap 11

Etter kommunelovens kap 11 kan kommunen organisere forretningsmessig drift som et eget foretak. Et kommunalt foretak er en del av kommunen, og ikke et eget selskap med rettslig og økonomisk selvstendighet. Foretakets forpliktelser er kommunens forpliktelser, og kommunen er kontraktsmotpart i de avtalene som foretaket inngår. Kommunestyret er foretakets øverste organ, men foretaket ledes av et styre og en daglig leder med alminnelig myndighet til å treffe avgjørelser i foretakets saker.

Det er fastsatt egne regler for valg av styre til et kommunalt foretak (jf kommunelovens §§ 65 og 66). Det er kommunestyret som fastsetter rammene for styrets myndighet. Kommunale foretak er underlagt kommunestyrets budsjettmyndighet.

Andre samarbeidsformer

Interkommunalt samarbeid etter Kommunelovens § 27

- **Samarbeid med eget styre**

Kommunelovens § 27 har regler om samarbeidsavtaler mellom kommuner når samarbeidet er organisert med et eget styre. Styret for et interkommunalt samarbeid kan tildeles avgjørelsesmyndighet vedrørende virksomhetens drift og organisering. Styrets rolle og forhold til samarbeidskommunene må utformes i vedtektene.

Samarbeid etter kommunelovens § 27 er ikke vanlig i vår region, og for Tynset kommune sin del er det for tiden kun samarbeidet om arkivtjenester (IKA Opplandene) som er organisert som et samarbeid etter kommunelovens § 27.

Interkommunalt samarbeid etter Kommunelovens § 28

- **Vertskommunemodellen**

Kommunelovens § 28 gir mulighet for samarbeid der en kommune overlater bestemte oppgaver og myndighet til en annen kommune (vertskommunen) innenfor kommunens kjerneoppgaver. Det kan være flere varianter av samarbeid knyttet til overføring av myndighet til vertskommune (jf § 28a):

- administrativt vertskommunesamarbeid (for oppgaver av ikke-prinsipiell karakter)(§ 28b)
- vertskommune med interkommunal folkevalgt nemnd (§ 28c).

Samarbeid med folkevalgt nemnd innebærer at all offentlig myndighetsutøving kan delegeres

til vertskommunen, med mindre dette er avskåret i lov. Et administrativt samarbeid innebærer en ytterligere avgrensning til saker som ikke er av prinsipiell betydning. Modellen innebærer ikke etablering av en egen juridisk person, men et avtalebasert samarbeid. Inntekter og utgifter i forbindelse med virksomheten til vertskommunesamarbeidet skal inngå i budsjett og regnskap til vertskommunen. Vertskommunen er arbeidsgiver uavhengig av hvilken modell som velges.